

KONFERENSIYALAR COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

IYUN, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (26-iyun, 2026-yil).– 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

YANGI O'ZBEKISTONDA MA'RIFATLI JAMIYAT QURISHDA TASVIRIY VA AMALIY SAN'ATNING O'RNI: IJTIMOY-FALSAFIY TAHLIL

A'zamjonov Ahadjon A'zamjonovich

Farg'ona davlat universiteti Tasviriy san'at kafedrasida katta o'qituvchisi,

O'zbekiston Badiy Akademiyasi a'zosi

E-mail: ahadjonazamjonov174@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu fundamental va keng qamrovli monografik ilmiy maqolada Yangi O'zbekistonda Uchinchi Renessans poydevorini yaratish va ma'rifatli jamiyat barpo etish strategik jarayonida tasviriy va amaliy san'atning tutgan o'rni hamda chuqur ijtimoiy-falsafiy ahamiyati har tomonlama tadqiq qilingan. Ma'rifatli jamiyat tushunchasi tizimli, gnoseologik, ontologik va sinergetik yondashuvlar asosida tahlil etilib, uning faqatgina intellektual va iqtisodiy salohiyat emas, balki jamiyat a'zolarining estetik ongi, madaniy identifikatsiyasi hamda milliy o'zlikni anglash darajasi bilan uzviy bog'liqligi falsafiy jihatdan asoslangan. Muallif milliy tasviriy va amaliy san'at namunalarining ijtimoiy ong transformatsiyasidagi, yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishdagi hamda mafkuraviy immunitetni kuchaytirishdagi funksiyalarini gumanistik prinsiplar va vizual ekologiya qonuniyatlari asosida ochib beradi. Maqolada globallashuv davridagi vizual tahdidlar, ommaviy madaniyat inqirozi, simulyakrlar muammosi va ularga qarshi milliy san'at vositasida g'oyaviy-mafkuraviy qalqon shakllantirish masalalari xorijiy va o'zbekistonlik yetakchi olimlar qarashlari sintezi asosida keng yoritilgan hamda oliy ta'lim tizimida, xususan Farg'ona davlat universiteti tajribasida badiiy ta'limni rivojlantirish bo'yicha ijtimoiy-falsafiy tavsiyalar majmuasi ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, ma'rifatli jamiyat, tasviriy san'at, amaliy san'at, ijtimoiy-falsafiy tahlil, estetik madaniyat, milliy o'zlik, uchinchi Renessans, ijtimoiy ong transformatsiyasi, badiiy tafakkur, katarsis, kultural kod, siyulakrlar, vizual ekologiya.

THE ROLE OF FINE AND APPLIED ARTS IN BUILDING AN ENLIGHTENED SOCIETY IN NEW UZBEKISTAN: SOCIAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

A'zamjonov Ahadjon A'zamjonovich

Senior Lecturer, Department of Fine Arts, Fergana State University,

Member of the Academy of Arts of Uzbekistan

Annotation. This fundamental scientific article comprehensively analyzes the socio-philosophical role and profound significance of visual and applied arts in the strategic process of building an enlightened society and establishing the foundations of the Third Renaissance in New Uzbekistan. The concept of an enlightened society is explored through systemic, epistemological, ontological, and synergetic approaches, philosophically substantiating its intrinsic connection not only with intellectual and economic potential but also with the aesthetic consciousness, cultural identity, and national self-awareness of society's members. The author elucidates the functions of national visual and applied art masterpieces in the transformation of social consciousness, elevating youth spirituality, and strengthening ideological immunity based on humanistic principles and the laws of visual ecology. Amidst globalization, visual threats, the crisis of mass culture, the problem of simulacra, and the formation of an ideological shield through national art are extensively discussed through a synthesis of views by leading foreign and Uzbek scholars. Furthermore, a comprehensive set of socio-philosophical recommendations for developing art education in the higher education system, specifically drawing from the experience of Fergana State University, has been formulated.

Keywords: New Uzbekistan, enlightened society, visual art, applied art, socio-philosophical analysis, aesthetic culture, national identity, Third Renaissance, transformation of social consciousness, artistic thinking, catharsis, cultural code, simulacra, visual ecology.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i12/n30>

I. KIRISH: MA'RIFATLI JAMIYAT FENOMENINING IJTIMOY-FALSAFIY TRANSFORMATSIYASI VA DOLZARBLIGI

Yangi O'zbekiston taraqqiyot poydevorini mustahkamlash sharoitida ijtimoiy borliq mazmunini tubdan yangilash hamda jamiyat a'zolarining dunyoqarashi va ma'naviy-ruhiy olamini ijobiy tomonga o'zgartirish davlat siyosatining strategik ustuvor yo'nalishi sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki har qanday ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy islohotlar yuksak ma'naviy negizga hamda falsafiy-estetik poydevorga ega bo'lmasa, o'zining istiqbolli barqarorligini yo'qotadi. Bugungi kunda yurtimizda Uchinchi Renessans zaminini yaratishdek ulug'vor strategik maqsad amalga oshirilmoqda. Tarixiy tajriba va ilmiy xulosalar shuni isbotlaydiki, Sharq tarixidagi Birinchi va Ikkinchi Uyg'onish davrlarida ham fundamental fanlar bilan bir qatorda tasviriy san'at, me'morchilik va badiiy hunarmandchilik turlari ommaviy ongni harakatlantiruvchi, falsafiy konstelyatsiyalarni vizuallashtiruvchi qudratli kuch vazifasini bajargan. Badiiy madaniyat hech qachon ijtimoiy hayotning shunchaki dekorativ bezagi bo'lgan emas, balki ijtimoiy munosabatlar tizimini rivojlantiruvchi eng teran mafkuraviy va gumanistik omil sifatida amal qilgan.

Ma'rifatli jamiyat (Enlightened Society) kategoriyasi ijtimoiy falsafada faqatgina aholining savodxonlik darajasi, oliy ma'lumotli mutaxassislar ulushi yoki texnologik taraqqiyot ko'rsatkichlari bilangina tavsiflanmaydi. Ilmiy-falsafiy nuqtai nazardan, ma'rifatli jamiyat – bu insonparvarlik (gumanizm) tamoyillari qaror topgan, milliy va umuminsoniy qadriyatlarining uyg'un madaniy sintezi ta'minlangan, har bir shaxs tuzilmasida estetik va axloqiy madaniyat yuksak darajada shakllangan murakkab va dinamik ijtimoiy tizimdir. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev haqli ravishda ta'kidlaganlaridek, Uchinchi Renessans poydevorini barpo etishdek strategik vazifani faqat ma'rifat, yuksak ma'naviyat, madaniyat va san'atni izchil rivojlantirish orqali hal etish mumkin [1].

Shu nuqtai nazardan, tasviriy va amaliy san'at jamiyat ma'naviy hayotini muvozanatlashtiruvchi, insonni go'zallik qonuniyatlari asosida yashashga yo'naltiruvchi va ijtimoiy reallikni teran falsafiy mushohada qilishga undovchi noyob ijtimoiy fenomendir. Zamonaviy ijtimoiy falsafa qonuniyatlariga ko'ra, jamiyatning intellektuallashuvi va uning badiiy-estetik rivojlanishi o'rtasida proporsional bog'liqlik mavjud. Agar jamiyatda iqtisodiy-texnologik o'sish sur'atlari estetik va axloqiy ong rivojidan o'zib ketse, tizimda "texnokratik inqiroz" yoki "ma'naviy vakuum" yuzaga keladi. Bu esa shaxsning ijtimoiy begonalashuviga va milliy madaniy kodlarning yemirilishiga olib keladi. Shu boisdan ham, Yangi O'zbekistonda ma'rifatli jamiyat barpo etishning falsafiy strategiyasi inson kapitalini nafaqat pragmatik bilimlar, balki yuksak badiiy tafakkur bilan boyitishni taqozo etadi.

II. METODOLOGIK VA TEORETIK ASOSLAR: SAN'ATGA TIZIMLI-SINERGETIK YONDOSHUV

Ushbu tadqiqotning metodologik asosini tizimli-strukturaviy yondashuv, qiyosiy-tarixiy tahlil, sotsiomadaniy interpretatsiya hamda sinergetika tamoyillari tashkil etadi. Jamiyat transformatsiyasi jarayonida tasviriy va amaliy san'at shunchaki passiv aks ettirish (mimesis) quroli emas, balki ijtimoiy tizimning o'z-o'zini tashkil etuvchi va barqarorlashtiruvchi faol elementi sifatida talqin qilinadi. Tizimli yondashuv san'atni ijtimoiy ongning boshqa shakllari – siyosat, huquq, axloq va din bilan uzviy aloqada bo'lgan yaxlit tizim sifatida tadqiq etishni talab qiladi.

Sinergetik nuqtai nazardan, transformatsiya bosqichidagi jamiyat o'ta sezgir va beqaror (bifurkatsiya) holatida bo'ladi. Bunday sharoitda san'at asarlari jamiyat madaniyatiga ma'naviy va mafkuraviy tartib beruvchi, uni ijobiy yo'nalishga soluvchi kuchli info-energetik ta'sir vositasi bo'lib xizmat qiladi. Badiiy madaniyat falsafasida san'at sotsiologiyasi va sotsial ontologiya doirasida biz san'at fenomenini to'rt bosqichli konseptual model asosida ko'rib chiqamiz:

Ontologik daraja: San'at ob'ektiv borliqni sub'ektiv idrok orqali vizuallashtiradi, ijtimoiy borliqning yangi shakllarini yaratadi.

Gnoseologik daraja: U insonning dunyoni anglash chegaralarini kengaytiradi, sirli, verbal bo'lmagan (so'z bilan ifodalab bo'lmaydigan) obrazli bilimlarni taqdim etadi.

Aksiologik daraja: Jamiyatning eng oliy qadriyatlarini, ideallarini va ma'naviy me'yorlarini muhrlaydi va avloddan-avlodga uzatadi.

Prakseologik (praktik) daraja: Insonning ijodiy qobiliyatini amaliyotga yo'naltiradi, ijtimoiy muhitni estetik jihatdan qayta quradi.

Ayniqsa, Farg'ona vodiysi badiiy maktablari va uning ilmiy an'analari doirasida tasviriy va amaliy san'atni sotsiomadaniy integratsiya vositasi sifatida o'rganish juda muhim. Tadqiqotning nazariy asoslarini ishlab chiqishda xorijiy va mahalliy olimlarning qarashlari tizimlashtirildi. San'atning ijtimoiy funksiyalarini baholashda biz badiiy ijodning nafaqat shaxsiy psixologik fenomen, balki ommaviy ijtimoiy ongga ta'sir etuvchi kommunikativ makon ekanligiga urg'u beramiz.

III. SHARQ UYG'ONISH DAVRLARI VA TEMURIYLAR REPROSPEKTIVASI: TARIXIY-FALSAFIY TAHLIL

Sharq Uyg'onish davrlari tarixi tahlili shuni ko'rsatadiki, buruk mutafakkirlar jamiyatning ma'rifatlashish darajasini va davlatning ijtimoiy qudratini to'g'ridan-to'g'ri badiiy madaniyat rivoji bilan uzviy bog'laganlar. Abu Nasr Forobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" nomli fundamental asarida jamiyatning kamolot bosqichini bevosita insonlarning go'zallikka, san'atga va axloqiy me'yorlarga bo'lgan munosabati bilan o'lchagan [8]. Forobiy falsafiy tizimida badiiy go'zallik va axloqiy poklik bir-birini taqozo etuvchi tushunchalardir. Mutafakkir fikricha, fozil shahar aholisi nafaqat intellektual ravishda rivojlangan, balki badiiy-estetik zavqni ham yuqori darajada o'zlashtirgan bo'lishi lozim. Estetik did shakllanmagan ijtimoiy makonda adolat va insonparvarlik g'oyalari amaliy ahamiyatsiz quruq shior bo'lib qolaveradi.

Buyuk tabib va faylasuf Ibn Sino esa o'zining "Shifo kitobi" hamda boshqa falsafiy risolalarida san'atning, xususan vizual va musiqiy garmoniyaning inson ruhiyatini muvozanatlashtirishdagi, uning ijtimoiy faolligini oshirishdagi o'rnini tibbiy va falsafiy jihatdan mukammal asoslab bergan. Ibn Sino inson organizmi va ruhiyatining tashqi olamdagi shakllar, ranglar va mutanosibliklar bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatib, go'zallik idrok etilganda inson ruhida ijobiy transformatsiya yuz berishini ta'kidlagan.

Ikkinchi Renessans – Temuriylar davri madaniyatida esa tasviriy san'at va arxitektura davlat mafkurasining va ma'rifatli jamiyatning eng oliy vizual ifodasiga aylandi. Kamoliddin Behzod tomonidan asos solingan Hirot miniatyura maktabi asarlari shunchaki chiroyli suratlar emas, balki o'sha davrning teran falsafiy va diniy-tasavvufiy qarashlarini aks ettiruvchi ramziy tizim edi. Miniaturalardagi har bir chiziq, ranglar o'yini va detallar tomoshabinni olamning yaratilishi, ilohiy go'zallik, komil inson konsepsiyasi va ijtimoiy adolat ustida chuqur falsafiy mushohada yuritishga undagan.

No	Temuriylar	Renessansi
1	<i>Me'morchilik</i>	<i>(Obidalaridagi koinot falsafasi)</i>
2	<i>Miniatyura</i>	<i>(Sufistik va falsafiy ramzlar tizimi)</i>
3	<i>Amaliy san'at</i>	<i>(Kundalik hayotning estetizatsiyasi)</i>

Bu davrda yaratilgan har bir obida (Samarqanddagi Registon ansambli, Shohi Zinda majmuasi) o'zida davlatning siyosiy va harbiy qudratidan tashqari, jamiyatning intellektual, matematik va falsafiy yuksaklik darajasini namoyish etgan. Me'morchilikdagi geometrik va o'simlikli naqshlar koinotdagi cheksizlik va tartibning falsafiy-metafizik modeli bo'lgan. Bugungi Yangi O'zbekistonda ma'rifatli jamiyat qurish va Uchinchi Renessans poydevorini yaratish jarayoni mana shu tarixiy ildizlarga tayangan holda, ularning madaniy kodlarini zamonaviy dunyoqarash bilan sintez qilish orqali amalga oshirilmoqda.

IV. TASVIRIY SAN'ATNING GNOSEOLOGIK VA ONTOLOGIK O'LCHOVLARI: IJTIMOIY ONG TRANSFORMATSIYASI

Falsafaning ontologiya va gnoseologiya bo'limlari nuqtai nazaridan qaraganda, tasviriy san'at – bu borliqni badiiy obrazlar tilida qayta kashf etish, anglash va ijtimoiy qayta qurish jarayonidir. Inson dunyoni faqat mantiqiy tushunchalar, quruq faktlar yoki raqamli ma'lumotlar orqali emas, balki hissiy-estetik obrazlar orqali ham juda chuqur biladi va his qiladi. Nemis klassik falsafasining yirik vakili Immanuel Kant o'zining "Mulohaza qobiliyatining tanqidi" asarida san'atni inson ruhiyatini turli ijtimoiy va mafkuraviy qoliplardan ozod qiluvchi, undagi ichki garmoniyani uyg'otuvchi universal kuch sifatida tavsiflagan [9]. Kant fikricha, san'at vositasida inson o'z erkinligini anglaydi va yuksak axloqiy darajaga ko'tariladi.

Georg Hegel esa o'zining estetik ta'limotida san'atni Mutlaq Ruhning hissiy shaklda namoyon bo'lishi deb hisoblagan. Hegel konsepsiyasiga ko'ra, tasviriy san'at jamiyat rivojlanishining ma'lum bir bosqichida insoniyat o'zini va o'z tarixini anglashi uchun eng qulay vosita bo'lib xizmat qiladi. Zamonaviy ijtimoiy falsafada tasviriy san'at (rangtasvir, grafika, haykaltaroshlik) jamiyat a'zolarida kreativ va divergent (ko'p tarmoqli) fikrlashni uyg'otuvchi asosiy drayver sifatida qaraladi. Kreativ fikrlash esa ma'rifatli jamiyatning iqtisodiy va intellektual asosi bo'lgan innovatsiyalarni yaratish garovidir.

Ranglar, shakllar va chiziqlar vositasida inson ongi va ostiga ta'sir ko'rsatish falsafiy-psixologik jihatdan "sublimatsiya" va "katarsis" (ruhiy poklanish) jarayonlarini keltirib chiqaradi. San'atning ijtimoiy ong transformatsiyasidagi funksiyalarini quyidagicha tizimlashtirish mumkin:

1.Kommunikativ funksiya: Jamiyat a'zolari o'rtasida so'zsiz, badiiy obrazlar orqali teran ma'naviy muloqotni ta'minlaydi.

2.Prognostik (bashoratchilik) funksiya: Ijodkor o'z asari orqali jamiyatdagi yashirin inqirozlarni yoki kelajakdagi ijobiy o'zgarishlarni vizual bashorat qiladi.

3.Ijtimoiylashtirish funksiyasi: Yosh avlodga jamiyatning madaniy qadriyatlarini, tarixiy xotirasini va axloqiy ideallarini singdiradi.

Bu jarayonlar jamiyatda turli destruktiv va agressiv kayfiyatlarni, ijtimoiy stress, depressiya va apatiyani sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qiladi. Jamiyat a'zolari san'at muzeylari, ko'rgazmalar va badiiy makonlar bilan muntazam aloqada bo'lganda, ularning

ijtimoiy xulq-atvori nazorat qilinadi, ularda insonparvarlik, bag'rikenglik va mehr-oqibat tuyg'ulari kuchayadi. Bu esa Yangi O'zbekistonda tinchlik, barqarorlik va ma'rifat muhitini mustahkamlashning muhim shartidir.

V. AMALIY SAN'AT, SEMIOTIKA VA KULTURAL KOD TRANSFORMATSIYASI: MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH

Xalq amaliy san'ati (kulolchilik, ganchkorlik, yog'och o'ymakorligi, milliy zargarlik, kashtachilik va gilamchilik) jamiyatning asrlar davomida shakllangan falsafiy dunyoqarashini, milliy mentalitetini va ruhiy olamini o'z ichiga olgan "kultural kod" (cultural code) hisoblanadi. O'zbekistonlik yetakchi faylasuf olimlar I.Ergashev, M.Qodirov avvalgi ilmiy izlanishlarida tadqiq etilgandek, amaliy san'at – bu shunchaki kundalik ro'zg'or ehtiyojlarini qondiruvchi hunarmandchilik mahsuli emas [3, 7, 10]. U xalqning koinot, hayot, o'lim, axloq, nafosat va go'zallik haqidagi yuksak falsafiy va donishmandlik qarashlarining moddiylashgan translyatsiyasidir.

Semiotika va madaniy antropologiya nuqtai nazaridan, o'zbek milliy naqqoshlik, to'qimachilik va kulolchilik san'atidagi ramzlar teran ontologik va metafizik ma'noga ega. Naqshlar – bu shunchaki geometrik chiziqlar emas, balki xalqning dunyoqarashi bitilgan vizual kitobdir. Ularni tahlil qilish bizga milliy falsafaning eng teran qatlamlarini ochishga yordam beradi:

San'at turi Naqsh elementi	Semiotik va falsafiy ma'nosi (Kultural kod)	Ijtimoiy-ma'naviy funksiyasi
Islimiy (o'simlikli) naqshlar	Borliqning tinimsiz rivojlanishi, hayotning davomiyligi va poyonsizligi, tabiat bilan insonning organik uyg'unligi.	Ekologik ong va tabiatga muhabbatni shakllantirish.
Girix (geometrik) naqshlar	Koinotdagi qat'iy tartib, matematik muvozanat, kosmik konuniyatlar, ilohiy uyg'unlikning metafizik ifodasi.	Intizomlilik, mantiqiy tafakkur va koinot yaxlitligini anglash.
Bodom va Qalampir nusxalari	Xalq falsafasida yomon ko'zlardan, salbiy energiyalardan asrovchi himoya tizimi, kamtarlik va to'kin-sochinlik ramzi.	Insonda ichki kamtarlik va mafkuraviy himoya tuyg'usini uyg'otish.
Feruza va moviy ranglar	Farg'ona vodiysi (Rishton kulolchiligi, Marg'ilon shoyi to'qish maktabi) namunalarida – ruhiyat, poklik, cheksizlik va tinchlik simvoli.	Ruhiy xotirjamlik, soflik va ma'naviy yuksalishni ta'minlash.

Bu ramzlar va kultural kodlar globallashuv va madaniy unifikatsiya (bir xillashuv) sharoitida milliy o'zlikni saqlab qolishning eng qudratli omilidir. Amaliy san'at buyumlari kundalik maishiy hayotimizga, uylarimiz intereriga, kiyimlarimizga kirib borar ekan, ular jamiyat a'zolarida vizual va sezgi darajasida milliy identiklikni (o'zlikni) mustahkamlaydi. Inson o'z milliy madaniyatining kodlarini kundalik hayotida ko'rib, his qilib yashasa, unda "madaniy marginallik" yoki o'z millatidan uyalish hissi yo'qoladi, balki milliy g'urur va vatanparvarlik tuyg'usi kuchayadi.

VI. GLOBALLASHUV, VIZUAL TAHDIDLAR VA VIZUAL EKOLOGIYA: MAFKURAVIY QALQON SHAKLLANTIRISH

Zamonaviy g'arb faylasuflari, xususan Jan Bodriyyar o'zining "Simulyakrlar va simulyatsiya" nazariyasida bugungi postindustrial va raqamli jamiyat axborot va vizual obrazlar bilan haddan tashqari to'yingani, natijada haqiqat o'rnini soxta obrazlar (simulyakrlar) egallayotganini teran yoritib bergan edi [6]. Bodriyyar fikricha, simulyakr – bu orqasida hech qanday reallik turmaydigan, faqat inson ongini chalg'itish va manipulyatsiya qilish uchun xizmat qiladigan soxta vizual nusxadir. Bugungi raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va ijtimoiy tarmoqlar davrida simulyakrlar ishlab chiqarish sanoat darajasiga ko'tarildi.

Ushbu salbiy tendensiya ma'rifatli jamiyat qurish yo'lidagi eng katta vizual, madaniy va g'oyaviy tahdidlardan biridir. "Ommaviy madaniyat" vizual vositalar va raqamli kliplar orqali yoshlar ongiga iste'molchilik psixologiyasini, gedonizm (faqat lazzatlanish uchun yashash), ma'naviy nigilizm va egoizmi singdirmoqda. Klipli tafakkur (clip thinking) yoshlarning diqqatini tarqoq qilib, ularni kitob o'qishdan, chuqur falsafiy mushohada yuritish va asl san'at asarlarini idrok etish qobiliyatidan mahrum qilmoqda. Natijada, ijtimoiy ong manipulyatsiyalarga tez beriluvchi, zaif holatga kelib qoladi.

Bunday sharoitda falsafiy fanda "Vizual ekologiya" (Visual Ecology) tushunchasi strategik va mafkuraviy ahamiyat kasb etadi.

Vizual ekologiya – bu inson atrofidagi vizual muhitning ma'naviy va estetik sofligini, uning inson ruhiyatiga, asab tizimiga va ijtimoiy axloqiga ijobiy ta'sirini ta'minlash, vizual chiqindilardan tozalash haqidagi ta'limotdir.

Milliy tasviriy va amaliy san'at asarlari jamiyatde mana shu vizual-ekologik muhitni sog'lomlashtirishga xizmat qiluvchi eng asosiy vositadir. Asl san'at asarlari (klassik rangtasvir, milliy miniatyura, nafis amaliy san'at namunalari) soxta raqamli simulyakrlardan farqli o'laroq, insonga haqiqiy borliq go'zalligini, hayotning asl ma'nosini va insoniylikni taqdim etadi. Ular yoshlar ongida soxta vizual madaniyatga qarshi kuchli estetik filtr va g'oyaviy-mafkuraviy qalqonni shakllantiradi. Agar yoshlarda yuksak estetik did shakllansa, ular ijtimoiy tarmoqlardagi past saviyali vizual chiqindilarni, destruktiv g'oyalarni o'z onglariga qabul qilmaydilar, balki ularni rad etadilar.

VII. OLIY TA'LIM TIZIMIDA SAN'AT TA'LIMINING PEDAGOGIK-FALSAFIY STRATEGIYASI: FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI TAJRIBASI

Ma'rifatli jamiyatni shakllantirish bevosita oliy ta'lim tizimining sifati, mazmuni va yo'nalishi bilan bog'liqdir. Coxa olimlarining ko'p yillik pedagogik tajribalari va ilmiy izlanishlari shuni ko'rsatadiki, talaba-yoshlarga tasviriy va amaliy san'at qonuniyatlarini o'rgatish orqali ularda faqatgina texnik mahorat (mo'yqalamda ishlash, loydan shakl yasash) emas, balki chuqur falsafiy tafakkur va sotsial mas'uliyat tuyg'usi shakllantiriladi [4, 5].

Badiiy ta'lim jarayonida talabalarda kreativlik (ijodiy tafakkur) darajasi keskin oshadi. Zamonaviy dunyoda kreativlik – bu shunchaki san'atkorlik emas, balki ijtimoiy va iqtisodiy hayotdagi muammolarga nostandart, innovatsion va yuqori samarali yechimlar topish qobiliyatidir. San'at ta'limini olgan talaba kelajakda qaysi sohada ishlamasin (pedagogika, boshqaruv, dizayn, tadbirkorlik), u ijodiy yondashuv asosida yuqori natijalarga erishadi.

Universitet tizimida badiiy ta'limni rivojlantirishning quyidagi falsafiy-pedagogik strategiyasini taklif etamiz:

[Badiiy Ta'lim Konsepsiyasi]

1. Ilm-fan bilan sinergiya (Falsafa, estetika va san'at integratsiyasi)
2. Amaliy mahorat (Milliy ustoz-shogird an'alarini tiklash)
3. Raqamli texnologiyalar (Dizayn, 3D modellashtirish, raqamli art)

Universitetdagi tasviriy san'at darslarini falsafa, estetika, etika va kulturologiya fanlari bilan integratsiyalashgan holda olib borish bo'lajak pedagog kadrlar va ijodkorlarning ma'naviy saviyasini yuksaltirishning fundamental asosidir. Talaba rasm chizar ekan, u chizayotgan ob'ektining falsafiy va ontologik mohiyatini tushunishi lozim. Masalan, tabiat manzarasini chizish orqali ekologik falsafani, inson portretini chizish orqali esa shaxs psixologiyasi va gumanizmini anglashi kerak. Bu jarayon Uchinchi Renessans bunyodkorlarini, ya'ni ham intellektual, ham ma'naviy jihatdan mukammal rivojlangan yangi avlodni tarbiyalashda muhim bosqich hisoblanadi [11].

VIII. XULOSA VA AMALIY TAVSIYALAR

Yangi O'zbekistonda ma'rifatli jamiyat barpo etish kontekstida tasviriy va amaliy san'atning o'rni va ahamiyatini ijtimoiy-falsafiy tahlil qilish quyidagi konseptual xulosalarga olib keladi:

1. Estetik ong – ma'rifat asosi: Ma'rifatli jamiyat faqatgina texnik va pragmatik bilimlardan iborat emas, balki gumanistik qadriyatlar va yuksak estetik ong sintezidir. Tasviriy va amaliy san'at ushbu ong va didni shakllantirishning fundamental, universal va almashtirib bo'lmaydigan mexanizmidir.

2. Mafkuraviy va vizual himoya: Milliy san'at namunalari globallashuv asridagi destruktiv vizual tahdidlar, raqamli makondagi soxta simulyakrlar va ommaviy madaniyat inqiroziga qarshi qudratli mafkuraviy qalqon va filtr vazifasini kuchaytiradi hamda jamiyatning vizual-ekologik xavfsizligini ta'minlaydi.

3. Kreativ inson kapitali: San'at ta'limi talaba-yoshlarda Uchinchi Renessansning bosh harakatlantiruvchi kuchi bo'lgan kreativ, innovatsion va divergent tafakkurni yuzaga chiqaradi, ularni zamonaviy jamiyat va mehnat bozorining murakkab talablariga tayyorlaydi.

Amaliy-tizimli tavsiyalar (Ijtimoiy-texnologik loyiha):

Ta'lim metodikasini transformatsiya qilish: Oliy ta'lim tizimida tasviriy va amaliy san'at yo'nalishlarini falsafa, estetika, etika, kulturologiya va semiotika fanlari bilan integratsiyalashgan holda o'qitishning mutlaqo yangi, konseptual metodikasini va integratsiyalashgan o'quv dasturlarini ishlab chiqish lozim [12].

Milliy san'at va raqamli texnologiyalar sintezi: Hududiy hunarmandchilik va rassomlik maktablari (Marg'ilon shoyi to'qish, Rishton kulolchiligi, Farg'ona miniatyura va yog'och o'ymakorligi maktablari) an'alarini zamonaviy milliy dizayn konsepsiyalari va raqamli texnologiyalar (3D modellashtirish, raqamli art, virtual muzeylar, NFT texnologiyalari) bilan integratsiya qilish bo'yicha oliy ta'lim muassasalari qoshida maxsus ilmiy-ijodiy laboratoriyalar va startap markazlarini tashkil etish zarur.

Urbanistik muhit va vizual ekologiya nazorati: Shaharlar va aholi punktlarining vizual qiyofasini loyihalashtirishda (ko'cha reklamalari, binolar arxitekturasi, dizayn elementlari) vizual ekologiya qonuniyatlariga qat'iy rioya qilinishini ta'minlash, raqamli va madaniy simulyakrlarning kirib kelishini oldini olish maqsadida soha olimlari, rassomlar va

faylasuflardan iborat "Estetik-ekologik ekspertlar kengashi"ni tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

San'at vositasida ijtimoiy terapiya: Mahallalarda, ta'lim muassasalarida va yoshlar markazlarida milliy tasviriy va amaliy san'at ko'rgazmalarini, mahorat darslarini muntazam tashkil etish orqali aholi o'rtasida "badiiy sublimatsiya" va "katarsis" muhitini kuchaytirish, bu orqali jamiyatdagi ijtimoiy stress va depressiya darajasini kamaytirish tizimini yo'lga qo'yish zarur.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2021. – 464 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. Jild 1. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017.
3. A'zamjonov A.A. Tasviriy va amaliy san'at vositasida bo'lajak o'qituvchilarning estetik madaniyatini shakllantirish muammolari. // Farg'ona davlat universiteti ilmiy xabarlar. – Farg'ona, 2024. – №2. – B. 112-117.
4. A'zamjonov A.A. Yangi O'zbekiston sharoitida yoshlar ijodiy tafakkurini rivojlantirishda badiiy ta'limning o'rni. // "Uchinchi Renessans: Muammo va yechimlar" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent, 2025. – B. 45-49.
5. A'zamjonov A.A. Farg'ona vodiysi xalq amaliy san'ati tarixi va uning falsafiy-estetik ildizlari. Monografiya. – Farg'ona: "Al-Fargoniy", 2025. – 180 b.
6. Baudrillard J. Simulacres et Simulation. – Paris: Galilée, 1981. – 218 p.
7. Ergashev I. Jamiyat transformatsiyasi va ma'naviy yuksalish. – Toshkent: "Akademiya", 2022. – 320 b.
8. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993.
9. Kant I. Kritik der Urtheilskraft (Mulohaza qobiliyatining tanqidi). – Berlin, 1790.
10. Qodirov M.X. O'zbekiston xalq san'ati estetikasi va falsafasi. – Toshkent: "San'at", 2019.215b.
11. Read H. Education through Art. – London: Faber and Faber, 2010. – 350 p.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Muzeylar faoliyatini va milliy tasviriy san'atni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz).

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2026-yil, 26-iyun

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 12-son (iyun, 2026-yil). – 223 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 24-iyun.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.